

รูปแบบของปรัชญาการศึกษา

รูปแบบของปรัชญาการศึกษา (Approaches to Philosophy of Education)

ปรัชญาการศึกษาเป็นกระบวนการในการนำความคิดและวิธีการทางปรัชญามาพิจารณาปัญหาและเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เรื่องนี้มีวิธีการนำเสนอ 3 รูปแบบใหญ่ ๆ ด้วยกัน คือ

1. แบบลัทธิ (Formal Systems Approach)

ปรัชญาการศึกษาแบบนี้เกิดจากความพยายามที่จะนำหลักการต่าง ๆ จากปรัชญาแม่บทหรือระบบปรัชญาที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปมาประยุกต์ใช้กับการศึกษา หรือพูดอีกอย่างหนึ่งก็คือ ใช้ปรัชญาแม่บทหรือระบบปรัชญาเหล่านั้นเป็นฐานในการเสนอจุดมุ่งหมายของการศึกษาระบบและวิธีการทางการศึกษา รวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ ทางการศึกษา

ปรัชญาที่ได้นำมาประยุกต์เป็นปรัชญาการศึกษาก็มี เช่น จิตนิยม (idealism) วัตถุนิยม (realism) ธรรมชาตินิยม (naturalism) และปฏิบัตินิยม (pragmatism) เป็นต้น เหตุที่ลงท้ายชื่อต่าง ๆ ด้วย 'ism' นี้เอง จึงทำให้บางคนเรียก รูปแบบของปรัชญาการศึกษาประเภทนี้ว่า เป็นแบบ 'ism'- หรือ 'ism approach'

ข้อดีของปรัชญาการศึกษาแบบนี้ก็คือ สามารถแสดงถึงความต่อเนื่องหรือความสัมพันธ์ของปรัชญาแม่บทกับการจัดการศึกษา เช่น จุดมุ่งหมายของการศึกษาที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะความเชื่อในปรัชญาแม่บทเป็นเช่นนั้น สอดคล้องกัน เป็นต้น ความสะดวกอีกประการหนึ่งก็คือ ผู้ที่เสนอปรัชญาการศึกษาในรูปแบบนี้ไม่ต้องไปคิดสร้างระบบปรัชญาใหม่ขึ้นมา ก็สามารถนำลัทธิปรัชญาที่นักปราชญ์ได้คิดไว้แล้วเป็นอย่างดี มาประยุกต์ได้เลย

2. แบบวิเคราะห์ (Analytic Approach)

ปรัชญาการศึกษาแบบนี้ไม่ได้เสนอว่า การศึกษาควรมุ่งที่อะไร หรือควรจะมีรูปร่างเช่นใด แต่กลับที่ "กิจกรรมทางปรัชญา" หรือที่เรียกว่า 'doing philosophy' เป็นการนำหลักเกณฑ์หรือวิธีการทางปรัชญาวิเคราะห์หรือแสวงหาความกระจ่างของความหมายหรือมโนทัศน์ (concept) ทางการศึกษา วิธีการของปรัชญาแบบวิเคราะห์นี้ ประกอบด้วย

ก. Semantic Analysis เป็นการวิเคราะห์เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่กระจ่างแจ่มชัดหรือข้อความที่ใช้ในการเสนอหรืออธิบายความคิดทางการศึกษา

ข. Rational Analysis เป็นการวิเคราะห์ที่เน้นประเด็นของความสมเหตุสมผลและกลมกลืน (logical and coherent) ของข้อความหรือเหตุผลที่นำเสนอ

ค. Empirical Analysis เป็นการวิเคราะห์เพื่อทดสอบดูว่าข้อความที่สงสัยนั้นพิสูจน์เชิงวิทยาศาสตร์ได้หรือไม่

นักปรัชญาการศึกษาแบบวิเคราะห์กล่าวว่า ปัจจุบันเราพยายามที่จะแก้ปัญหาการศึกษาหลายประการ โดยที่ตัวเราเองก็ยังไม่เข้าใจแน่ชัดว่า ปัญหาเหล่านั้นคืออะไรกันแน่ เช่น คนส่วนมากเรียกร้องหาความเสมอภาคทางการศึกษา แต่ว่าบุคคลเหล่านั้นมีความเข้าใจในเรื่องที่คนเรียกร้องตรงกันหรือยัง ความเสมอภาคทางการศึกษาคือความเข้าใจของคนหรือคน อาจเป็นร้อยอย่างก็ได้ นักปรัชญาการศึกษาแบบวิเคราะห์เชื่อมั่นว่า การกิจที่แท้จริงของปรัชญาการศึกษาก็คือการให้ความกระจ่างแก่มโนทัศน์ (concept) ทางการศึกษาและจัดคำกล่าวต่าง ๆ

ข้อดีของปรัชญาการศึกษาแบบนี้ก็คือ เป็นการเสนอสิ่งที่ท้าทายความคิดและพิจารณาปัญหาการศึกษาจากอีกแง่

มุมมองหนึ่ง ซึ่งอาจกระตุ้นให้นักการศึกษาต้องสำรวจตนเอง บ่อย ๆ ส่วนข้อเสียก็คือปรัชญาการศึกษาแบบนี้ไม่ได้เสนอ จุดยืนทางการศึกษาที่เด่นชัดของตน แต่เน้นทฤษฎีปรัชญา ของแต่ละคนมากกว่าหลักปฏิบัติ

3. แบบโต้สวน (Investigative Approach)

ปรัชญาการศึกษาแบบนี้ไม่ได้ยึดปรัชญาแม่บทลัทธิ โดลัทธิหนึ่งหรือระบบปรัชญาอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งเป็นที่ ยอมรับกันทั่วไป หรือคำสอนของนักปรัชญาคนใดคนหนึ่ง โดยเฉพาะ แต่นำเอาความคิดต่าง ๆ มาปรับเข้าด้วยกันแล้ว นำเอาระบบการศึกษาที่มีอยู่ในปัจจุบันมาพิจารณาวิเคราะห์

ดูข้อดีข้อเสีย แล้วเสนอปรัชญาการศึกษาใหม่ที่ได้อาจ การพิจารณาวิเคราะห์ดังกล่าวมาแล้วนั้น บวกกับความคิด พื้นฐานทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม นับ เป็นความพยายามที่จะเสนอปรัชญาการศึกษาจากมุมมองที่ ไม่อิงอยู่กับปรัชญาใดโดยเฉพาะ และมีลักษณะเป็นตัวของ ตัวเอง

ที่เรียกว่าปรัชญาการศึกษาแบบโต้สวนก็เพราะ นัก ปรัชญาการศึกษากลุ่มนี้ให้ความสนใจกับการเสาะแสวงหา ข้อบกพร่องของระบบการศึกษาที่มีอยู่ในปัจจุบันแล้วพยายาม ปฏิรูประบบเสียใหม่ให้เหมาะสมกับสังคมของตนเอง โดย ไม่ติดอยู่กับรูปแบบหรือวิธีการของสังคมเดิม

ศักดิ์ ประสงค์ประทานพร